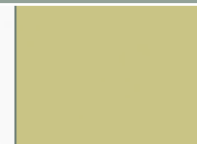

Соціально-економічний розвиток Наддніпрянської України

УРОК № 4

ПЛАН

1. Розвиток сільського господарства.

1.1. Криза кріпосницької системи.

1.2. Розвиток ринкових відносин.

2. Початок промислового перевороту.

3. Нова модель соціально-економічного розвитку Півдня України.

4. Торгівля. Чумацький промисел.

Кріпацтво

Панщина – відробіткова рента, одна з форм докапіталістичної земельної ренти, примусова безоплатна праця кріпосного селянина, який відбував її як повинність зі своїм реманентом і тягловою силою в господарстві поміщика – власника землі.

Кріпосне право – система правових норм, що встановлювали залежність селянина від феодала і право останнього на селянина – кріпака як на свою повну власність.

«...Розвиток сільського господарства українських земель у складі Російської імперії в першій половині ХІХ століття визначали такі тенденції: домінування в аграрній сфері поміщицького землеволодіння, яке перебувало в кризовому стані; посилення експлуатації селянства, його майнова диференціація; застосування застарілих способів і засобів ведення господарства; поява в аграрному секторі надлишків робочої сили; поступова руйнація натурального господарства та розвиток підприємництва».

*М. Пимоненко.
Жнива в Україні*

**Бойко О.Д.
Історія
України**

Сільське господарство

- **Пережитки феодалізму:** 1) поміщицьке землеволодіння і кріпосне право;
- 2) зниження ефективності і занепад поміщицьких господарств;
- 3) використання застарілих знарядь праці;
- 4) посилення експлуатації селян, зростання селянських повинностей
- 5) запровадження урочної системи; зростання малоземелля селян

Нові форми ведення господарства

- 1) застосування с/г машин, добрив, досягнень науки,
- 2) заснування у маєтках промислових підприємств);
- 3) поява селян – заробітчан;
- 4) розвиток чумацького промислу;
- 5) розшарування селянства;
- 6) зростання виробництва продукції на продаж

Військові поселення

Протягом 1817—1825 рр. у Слобідсько-Українській, Катеринославській і Херсонській губерніях перебували на становищі військових поселенців 16 кавалерійських і 3 піхотні полки.

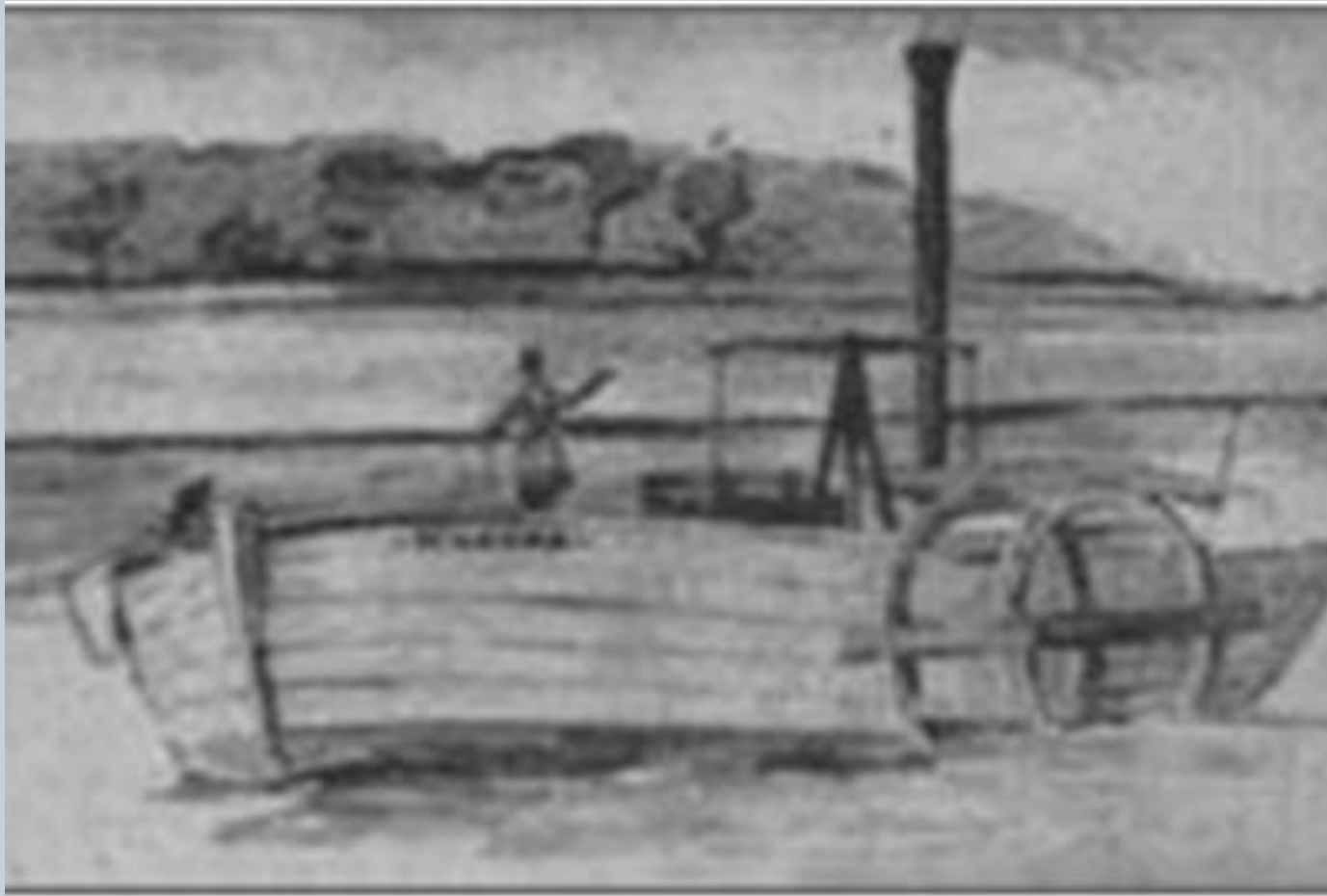
Військові поселенці, що ставали довічними солдатами, жили в умовах жорстокого казарменого режиму, тяжкої муштри й дріб'язкової регламентації. За командою вони вставали, працювали в полі, крокували, під невсипущим оком начальства проходило все їхнє життя. За найменшу провину їх немилосердно карали різками. Дітей поселенців із семи до 12 років зараховували в кантоністи і муштрували у військових школах, із 12 років переводили в резервні, а з 18 років — у військові частини. Військові поселення ліквідували в 1857 р., а їх поселенці були переведені на становище державних селян.

Промисловий переворот

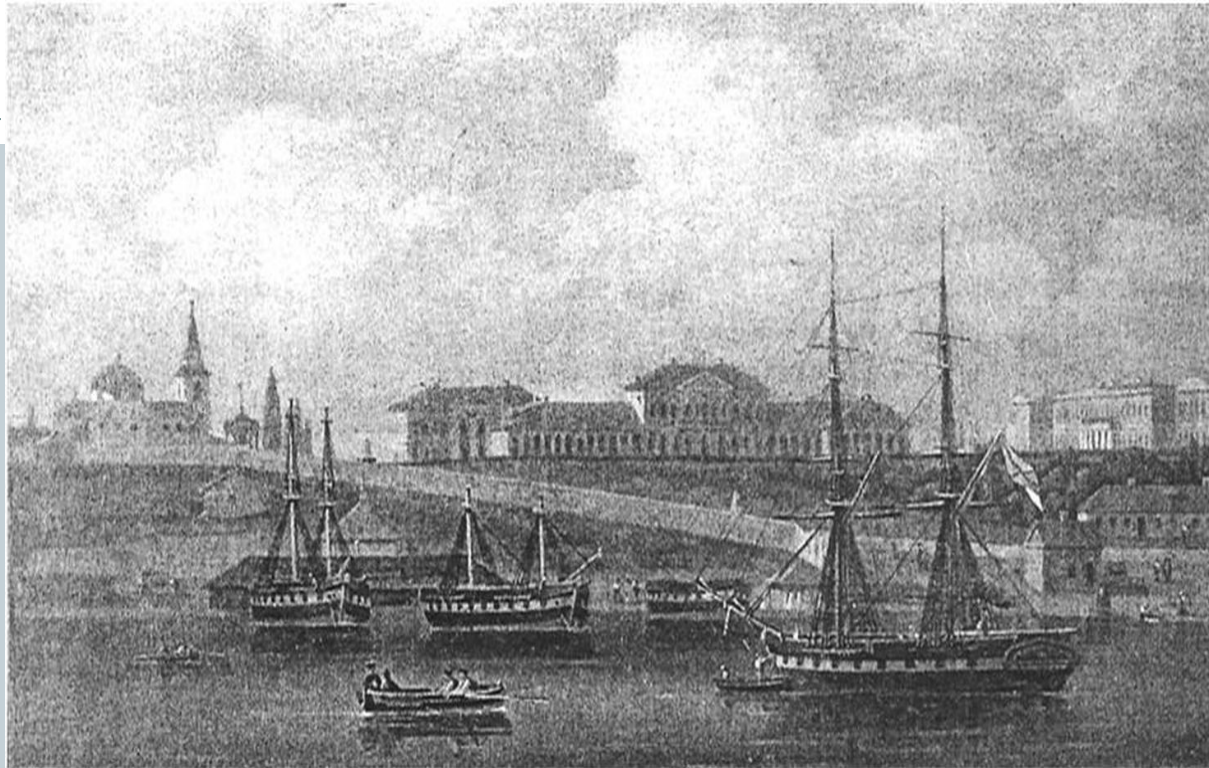
- В Україні перші цукроварні збудовано 1824 у с. Трощині (тоді — Канівського повіту) й у с. Микишині на Чернігівщині.
- З початку 1840-х років цукроварство швидко розвивається: у 1830 р. — 6 заводів, у 1842 р. — 52, у 1848 р. — 192. Це пов'язано з вигідними природними умовами для вирощування цукрових буряків (клімат, грунти) та наявністю дешевої робочої сили (селяни-кріпаки).

Перший пароплав “Бджілка”

Порти - Миколаїв

Одеса

Ярмарки

Чумацтво

Населення України

Якщо в 1795 р. у підросійській Україні налічувалося 8,2 млн. то в 1858 р. — 13,5 млн. осіб

Міське населення України за цей час зросло з 5 до 11%.

Селяни у складі Наддніпрянської України

Населення	Правобережна	Лівобережна	Південна
Поміщицькі селяни	58%	53%	51%
Державні селяни	22%	35%	25%
Решта населення	20%	12%	24%

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

- 1. Опрацювати параграф 2
- 2. Розкрийте зміст понять : *кріпацтво, уроки, військові поселення, індустриальна революція (промисловий переворот), ринкові відносини, порто – франко, чумакування*